

Een Stadspoort (Krijttekening, studie).

een bruiloft, en, gelijk het daar gewoonte is, was hij met den stoet het huis waar feest was binnen gegaan, en gaan zitten aan den disch. Wèl kende

hij de gebruiken een weinig. Het was een aanzienlijk, rijk intérieur, en de gastheer ontving hem met groote beleefdheid. Bauer bleef den geheelen dag daar, hoorde de vrouwen en meisjes lachen achter de harem „shaknisir”'s, at zoete confituren meê en rookte welriekende cigarettten gedurende de muziekuitvoeringen en andere amusemenen, tot laat in den avond; toen hij echter door die vrij afgelegen buurt naar zijn hôtél wilde gaan, liet zijn gastheer hem dit niet toe dan op voorwaarde, dat hij vergezeld zou worden door een zijner slaven, een robusten neger, voorzien van een lantaarn.

Is dit incident, dat fantaisistiesch schijnt, maar toch volkomen waar is, niet een mooi staaltje van Oostersche voorkomenheid jegens een onbekenden Christen-hond?

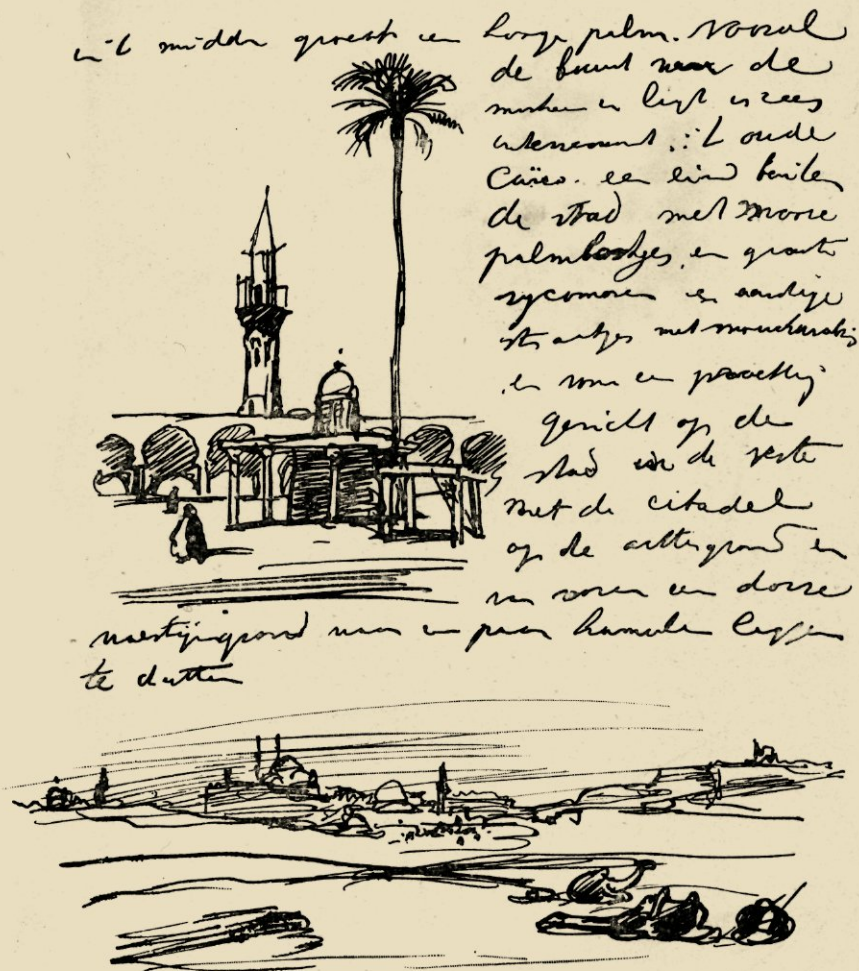
Het is jammer dat Bauer niet dergelijke kleine bijzonderheden altijd heeft geteekend in woorden, want hij heeft een persoonlijk talent van schrijven, van in enkele, goedgevoelde woorden, even juist op hun plaats gezet als zijn lijnen of toetsen, een geheele wereld voor den geest te roepen. Vroeger citeerde ik in *De Gids* een korte beschrijving van Caïro, die ik zoo compleet vind dat ik ze hier nog eens aanhalen wil; Bauer was juist aangekomen in de stad van Saladin, en deze voor het eerst ziende op een afstand, schreef hij mij: „... daarna, in galop de Mochattam beklommen, die ongeveer 400 meter hoog is. 't Uitzicht dat je daar hebt over de stad en de woestijn is overweldigend. Hier houdt de schilderkunst op, en is ieder procédé onmachtig dat terug te geven. Een halve wereld ligt aan mijn voeten! In de diepte de honderden koepels en minaretten van de Mamelukken en de Khalifen, in 't midden de citadel met de enorme moskee; daarachter de stad, verder de Nijl en nog verder de Pyramiden en de woestijn. Een uitgestrektheid die je duizelen doet. Mooier gezicht op de wereld kan er haast niet bestaan. 't Is of een tooverstaf dat fata-morgana te voorschijn riep!...”

En ook het fragment van een anderen brief is belangrijk, omdat het geheel zijn individueele opvatting aantoon, en veel bijdraagt om deze te doen begrijpen:

„Die stille buurten, waar in nauwe kronkelende straatjes de houten verval- len huizen in hun bonte kleuren tegen elkander leunen en de uitstekende balcon met de tralie-venstertjes groote schaduw geven op den grond; en schel schijnt de zon soms op een deur die licht groen of rose is geverfd, of op een hel rooden muur of een licht blauwen, en telkens denk je dat Aladin met zijn slavenstoet uit zoo'n deurtje zal verschijnen om zijn schatten te gaan leggen voor de voeten van den Sultan, of dat een troep ennuchen in schitterende kleeding je voort zullen jagen en de straat schoon vegen zullen, want de prinses Badoura nadert in haar draagkoets, tusschen een drom van slavinnen om naar het bad te gaan. En in een klein winkeltje zit de Persische prins te wachten op de ontrouwe Odaliske van Haroun al Raschid. 't Is vreemd, maar ik kan mij de Duizend en één Nacht niet anders voorstellen dan gebeurd in Turksche straten. De Moorsche witte gebouwen lijken nu niet zoo vol illusie als die der arme, vervallen Turksche steden. Ik neem dan ook bijna niets dan typen, de verschillende kostuums en allerlei Oostersche mooie zaken waar ik later die stille straatjes meê bevolken zal, Om

recht te genieten van Constantinopel moet je een beetje verbeelding hebben en steeds den boel aanzien, zooals het heeft kunnen zijn, en zeer zeker ook geweest is, vóór een paar honderd jaren."

Vele dier brieven, gericht aan zijn familie of aan enkele intime vrienden, zijn voorzien van krabbeltjes, van snelle „instantanés" die even laten zien wat de pen aanduidde; een facsimile van een dezer uit Egypte vindt men hiernevens.

Brief (Fragment).

Nu wil ik een punt bespreken dat van veel, ja van het grootste belang is in Bauer's werken.

Ik bedoel zijn zoogenaamde onduidelijkheid, onbestemdheid, „mysticisme" zooals deze kant van zijn talent dikwijls genoemd is, hoewel Bauer de tegenvoeter is van een mysticus.

Ten eerste bestaat bij Bauer die z. g. d. onbestemdheid niet, òf zij is het resultaat van zijn wil, en dan volstrekt niet een gebrek.

Er is dit: Bauer heeft het talent van wat de Fransche schilders noemen „*savoir sacrifier*.” Hij weet gedeelten in een werk op te offeren ten voordeele van het geheel. Evenals Bosboom op éenige wijze, door een stoute,

Kathedraal van Milaan (Aquarel).

grootsche constructie van het geheel, de statige ruimte van een kerk weet weêr te geven, zoo gelukt het dikwijls aan Bauer de ruimte, de statigheid van een moskee te vertolken.

En dit, omdat hij niet alle gedeelten, alle details even sterk doet spreken, zooals b. v. een Decamp of sommige Italianen doen, maar omdat hij zijn hoofdmotief uitwerkt, en de rest van zijn compositie alleen doet medewerken tot het ondersteunen van dit hoofdmotief. Zóó zijn dan sommige gedeelten in enkelen zijner werken minder uitvoerig dan de rest, om den totaal-indruk des te machtiger en treffender te maken.

Zijn etsen zijn meestal lichtig, als spelend neêrgeschreven op het metaal; indien „*flaneeren op het koper*” door Vosmaer niet reeds was toegepast op het etsen in 't algemeen, dan zou Bauer tot de zeer weinigen behooren van wiens etsen dit bij uitnemendheid gezegd kan worden.

In zijn knap, gewild, schijnbaar nonchalant flaneeren, dat achter een schijn van losheid een zeldzame kennis van bouw en détail verbergt, ligt een zeer bijzondere bekooring, *de* bekooring van zijn etsen voor hen, die ze begrijpen, en van zijn werk in 't algemeen.

Dit is niet een bekoring alleen voor enkele „jongeren”, zooals wel eens ten onrechte wordt beweerd, maar een bekoring die door alle artiesten gewaardeerd wordt, en die dezelfde is als die van schetsen, die zij somtijds verkiezen zullen boven afgewerkte schilderijen, omdat deze meer de maat van het talent van den maker geven.

Ik haal hier gaarne Jules Breton aan, wiens opinie zeer juist is, en die als schilder verre is van geavanceerd, laat staan van tot eene „nieuwe richting” te behooren, nu ik iets durf beweren betreffende een onzer jongere artiesten, omdat zijn naam voor het publiek een waarborg is voor een bedaard oordeel, die mijne gezegden staven kan.

De deftige Jules Breton zegt ergens aangaande „le secret du charme des esquisses”: une part de l'oeuvre doit être laissée à l'indéfini.”

„J'entends par là qu'il faut laisser une échappée au spectateur afin qu'il puisse associer, dans une certaine mesure, son rêve à celui du peintre et même le compléter, le poursuivre au delà de la réalisation qu'il a devant les yeux.”

Dit zeer gevoelige gezegde van den strengen membre de l'Institut de France en Jurylid komt zeer nabij het bekende:

*„Car nous voulons la nuance encor.
Pas la Couleur. rien que la nuance!
Oh! la nuance seule fiance
Le rêve au rêve . . .”*

van den grooten dichter Verlaine!

Dit zoogenaamd „vage,” dit niet gelijk in alle deelen afgewerkte van zijn werken, is juist wat ook Bauer heeft gemaakt tot den bizonderen illustreer die hij is.

Een archæologische, wetenschappelijke, stalen juistheid als die van een Alma Tadema of een James Tissot is bewonderenswaardig, maar laat niets te droomen over. Alles is uitgesproken, geheel, zeer knap, betrekkelijk volmaakt, maar toch onmogelijk absoluut waar.

Wanneer nu een illustratie den *indruk* geeft van wat een lang vervlogen

tijd heeft kunnen zijn, een indruk die duidelijk genoeg is om de verbeelding van elk gevoelig mensch te doen ontluiken, de gedachte te doen teruggaan tot dien tijd, en die met gesloten oogen te doen aanschouwen, — wat niet afhangt van de min of meer historische juistheid van een knoop of van een wapen, maar wel van de totaal-impressie die de artiest tot stand doet komen, dan is zulk een teekenaar wat Flaubert noemt een *illustrateur-artiste*, en zeker behoort Bauer tot deze zeer zeldzame geesten geteld te worden.

In zijn *Correspondance* zegt Flaubert zeer duidelijk dat dit „onbestemde” juist zoo in de eerste plaats moet komen wanneer men verdwenen tijden of typen behandelt: „Ah! qu'on me le montre, le coco qui fera le portrait d'Hannibal! il me rendra grand service. Ce n'était guère la peine d'employer tant d'art à laisser tout dans le vague pour qu'un pignouf vienne démolir mon rêve par sa précision inepte.” Dit schreef Flaubert naar aanleiding van armzalige „illustraties” in de *Vie moderne*, en bewijst de verdiensten van het vage in Bauer's werk, wanneer hij „Ali-Baba,” „een Optocht” of de „Légende de Saint Julien” in ets of lithographie vertolkt, paraphraseert.

Dit sluit bij Bauer niet uit een zeer strenge waarheidszin, waar het te pas komt. Zoo heeft hij een teekening van de Sphinx van Gizeh gemaakt, in ware, trillende woestijn-atmosfeer*), die mijlen ver is van de bekende traditioneele, flauwe academische sphinx-afbeeldingen, en die dit éénige moment in al zijn statige grootheid geeft.

Bauer heeft de Sphinx gezien zooals Flaubert hem zag, in 1849, „regardant d'un air terrifiant et immobile,” en zijne teekeningen alléén geven er een juist begrip van, „grandissant, grandissant, sortant de terre..... il a le nez mangé comme par un chancre, les oreilles écartées de la tête comme un nègre; on lui voit encore les yeux très expressifs et terrifiants, tout le corps est dans le sable, devant la poitrine il y un grand trou...”

Om nu nog even Bauer als *illustrateur* te noemen, wil ik stilstaan bij de serie lithografieën, de eerste die Bauer maakte, voor dat heerlijke gedicht in proza van Flaubert, „La Légende de Saint Julien l'hospitalier.”

Toen eenige jaren geleden dit juweel onder de oogen van Bauer kwam, was hij opgetogen door de eenvoudige schoonheid er van, en gevoelig getroffen, begon hij onmiddellijk een reeks teekeningen die een ongemeen teêren en voornamen indruk geven van dit subtiele verhaal.

En zóó koos hij schijnbaar niet-illustratieve zinnen uit, die een ander zeker ter zijde zou hebben gelaten, als: „Julien s'enfuit du château, et ne reparut plus” „il se composa une armée,” „il s'en alla, mendiant sa vie par le monde,” „et partout un tel silence que l'on entendait le frôlement d'une écharpe on l'écho d'un soupir.”

Wonderlijk fijn van gevoel zijn deze teekeningen, meer paraphrases van de proza van Flaubert, dan illustraties in den gewonen zin, elk op zich zelf

*) Een groote lithographie van bijna hetzelfde motief werd onlangs door Van Wisselingh & Co. uitgegeven.

vormend een fraai geheel, een kunstwerk om te omlijsten, van zeer onge-meene bekoring.

Niet lang na deze serie lithografieën, die met groote zorg in portefeuille werden uitgegeven verscheen een reeks anderen, voor de middeleeuwsche legende van Karel ende Elegaste.

Later maakte Bauer nog acht etsen voor de geniale vertaling van *Akédysséril* van Villiers de l'Isle Adam, door L. van Deysse.

Deze uitgave heb ik in '93 uitvoerig in *De Gids* besproken; als product van de samenwerking van twee, of beter van drie artiesten, is het al zeer bijzonder.

Studie naar de natuur van „de Sphinx.”

Maar misschien zijn deze etsen, ondanks de groote studie der hindoesche kunst, die hun ontstaan vooraf ging, minder begeleidend dan de teekeningen voor Flaubert, en zijn zij meer op zich zelf staande origineele prenten van Bauer, ontstaan door het lezen van *Akédysséril*.

En dit pleit zeer voor de oorspronkelijkheid van dezen kunstenaar.

Bauer, ondanks al zijn imaginatie-vermogen heeft een individualiteit die te diep-ingeworteld, te machtig is, om zich door den invloed van een ander artiest, te laten overheerschen.

Daarom zullen de werken die geheel vrij in zijn brein kiemen en zich ontwikkelen, steeds de hoogst aangeschreven zijn in zijn „oeuvre.”